

Příklady charakteristické výzdoby na nádobách kultury s vypíchanou keramikou

ARCHEOLOGIE V BOSKOVŠTEJNĚ

První písemná zmínka o Boskovštejnu pochází sice z konce 16. století, ale historie lidského osídlení ve zdejší kraji a na katastru obce je starší o několik tisíc let. Archeologické nálezy potvrzují, že lidé zde pobývali již v mladší době kamenné (neolitu) – tedy v době asi 6 tisíc let před naším letopočtem. Velkou zásluhu na objevení důkazů pravěkého lidského osídlení zdejšího regionu má zakladatel moravské archeologie Jaroslav Palliardi (1861–1922). S ním úzce spolupracoval a později sám bádá František Vildomec (1878–1975), učitel v Boskovštejně, který shromáždil rozsáhlou a mimořádně cennou sbírku archeologických nálezů. V díle svého otce pokračoval – už jako profesionální archeolog – mladší syn Vědomil Vildomec (1921–1998), který byl pracovníkem a později ředitelem Jihomoravského muzea ve Znojmě a je spoluautorem publikace *Pravěk Znojemska* (1972). Výzkumy J. Palliardiho a F. Vildomce prokázaly u Boskovštejna osm lokalit osídlení lidu s keramikou lineární (v tratích Za cihelnou, U rybníka a Pod zahradami), moravskou malovanou (v tratích Výhon, Smoha, U rybníka, Za ovčírnu, Bahnice, K nové louce) a vypíchanou (v trati Výhon). Archeologický materiál odborně utříděný a publikovaný studovali ve sbírkách představitelé naší i mezinárodní archeologické vědy. Kromě toho zde byly náhodnými nálezy zjištěny zvoncovité poháry z konce mladší doby kamenné, bronzové kopí a přívěsek z doby bronzové a kostrový hrob náležící ke kultuře halštatské z doby železné.

MĚCHOUNČNÝ KOPEC

Jihozápadně od obce Boskovštejna se nachází Měchounčný kopec, který představuje nejzachovalejší část bývalých rozsáhlých obecních pastvin hostící populace některých ohrožených druhů rostlin jako je křivatec český (*Gagea bohemica*) nebo smil písečný (*Helichrysum arenarium*). Stepní trávníky na lokalitě hostí dosud mimořádně bohatá společenstva teplomilných a suchomilných druhů hmyzu a pavouků, i když je lokalita již několik desetiletí bez péče. Díky extrémním podmínkám zde dosud přežívají i náročné druhy skalních stepí a suchých trávníků. V roce 2012 byl na Měchounčném kopci proveden inventarizační průzkum bezobratlých, který prokázal výskyt celkem 139 druhů brouků, 44 druhů denních motýlů, 3 druhy vřetenušek, 10 druhů rovnokřídlých a 1 druh kudlanky z toho 7 druhů je zvláště chráněných a 15 druhů

↑ Měchounčný kopec

→ Křivatec český

vedených v Červeném seznamu bezobratlých. K významným druhům suchých trávníků patří např. střevlíček (*Cymindis angularis*), majka (*Meloe scabriusculus*), z denních motýlů jsou to okáč kostřavový (*Arethusana arethusa*), otakárek ovocný (*Iphiclidus podalirius*) nebo soumračník čárkovaný (*Hesperia comma*). Z rovnokřídlých patří k vzácným obyvatelům saranče (*Stenobothrus nigromaculatus*). Hojná je také kudlanka nábožná (*Mantis religiosa*). Z pavouků je významným objevem běžník vřesovištní (*Xysticus striatipes*), pavouk vyskytujícího se vzácně na bylinné vegetaci zachovalých stepních biotopů, písčín a vřesoviště.

OBECNÍ SAD

Krásce třešňový

Stoletý třešňový sad severovýchodně od obce Boskovštejna je domovem mnoha zajímavých druhů rostlin a živočichů. Řada z nich je vázána na dřevo ovocných stromů ať už na živých nebo usychajících třešních. Pro přežití organismů vázaných na dřevo (např. xylofágní hmyz, houby, dutinová ptáčí) je nutné zajistit kontinuitu prostředí a proto dřevo z pokácených nebo ořezaných stromů zůstává na lokalitě pro jejich potřebu ve formě broukoviště (hromada klád, větví a pařezů). Na

této lokalitě můžete při troše štěstí potkat některé z krásných obyvatel starých stromů. Z ptáčí říše k nim bezesporu patří krutihlav obecný (*Jynx torquilla*), který využívá staré drobné dutiny k hnízdění. Z hmyzu nás zaujme krásce třešňový (*Anthaxia candens*), který se vyvíjí pod kůrou živých osluněných třešní nebo tesařík bukový (*Cerambyx scopolii*), který s oblibou navštěvuje květy bezů a šípků. Mrtvé stromy ožívají v noci různými druhy potemníků, kteří se přes den ukrývají v dutinách nebo štěrbinách kůry. Na květech hlohů a třešní na jaře hojně posedávají nápadní zlatohlávcí, kteří se také vyvíjejí v trouchu listnatých stromů.

PŘÍRODNÍ PARK JEVIŠOVKA

Severně od Znojma, stranou zájmu turistů, které spíše láká romantické okolí Vranovské přehrady či Národního parku Podjíví, se rozprostírá poměrně rozsáhlý přírodní park Jevišovka (14 340 ha) vyhlášený nejprve v roce 1977 jako oáza klidu a později v roce 1992 jako přírodní park. Zhruba ho ohraničují obce Olbramkostel – Hostim – Slatina – Plaveč a největším sídlem je městečko Jevišovice. Jakousi páteří přírodního parku je řeka Jevišovka, která tu na svém středním toku přirozeně meandruje

ve svém zařízlém, místy skalnatém údolí s kamennými moři, četnými vyhlídkami a suťovými porosty obklopená nivními loukami a teplomilnými lesy. Podobný charakter mají i hlavní přítoky Jevišovky – Bojanovický a Plenkovický potok a říčka Nedveka. Největším přírodním bohatstvím mírně zvlněné Jevišovické pahorkatiny, která sem zasahuje od Znojma a nevyniká žádnou závratnou nadmořskou výškou, jsou zdejší rozsáhlé smíšené lesy, které v jinak bezlesé zemědělské krajině jižní Moravy poskytují doslova oázu a útočiště mnoha vzácným organismům. V lesích okolo Jevišovky pravidelně hnízdí čap černý (*Ciconia nigra*), vzácností není ani hnízdění orla mořského (*Haliaeetus albicilla*). V řece Jevišovce byl prokázán výskyt významných druhů ryb ouklejky pruhované (*Alburnoides bipunctatus*), mníka jednovousého (*Lota lota*) a hořavky duhové (*Rhodeus sericeus*). V blízkosti řeky můžeme pozorovat užovku podplamatou (*Natrix tessellata*) a ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*). V tůňích a mokřadech se vyskytují čolek velký (*Triturus cristatus*), mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*) a všechny druhy zelených skokanů. Vzhledem k tomu, že území bylo osídleno již ve starší době kamenné, najdeme zde i mnohá archeologicky významná místa. Dolkadem středověkého osídlení jsou v lesích skryté zříceniny hradů, v obcích pak tvrze, zámky a řada církevních památek. Dochovaná je i vesnická zástavba v mnoha obcích, historické jádro Jevišovic je památkovou zónou. Líbeznost kraje dotvářejí i mnohé drobnější stavby jako dochované vodní mlýny, kapličky a Boží muka. Z technických památek stojí za pozornost Jevišovická přehrada, nejstarší moravská přehrada a jedna z nejstarších ve střední Evropě, zbudovaná v letech 1894–1897.

DALŠÍ PŘÍRODNÍ A KULTURNÍ ZAJÍMAVOSTI V OKOLÍ BOSKOVŠTEJNA:

historické městečko Jevišovice s barokní sýpkou a renesančním zámek, zřícenina Bukovina, ruiny středověkého hradu Šimperk, klasicistní zámek v Kravsku se zámeckým parkem, poutní areál v Hlubokých Mašůvkách, zřícenina Lapikus, románská rotunda v Plavči, Mlýnská cyklostezka údolím Jevišovky, stepní rezervace Vevčické kopce, Jevišovická přehrada, údolí říčky Nedveky, státní zámek v Jaroměřicích nad Rokytnou s rozsáhlými zahradami, Řemeslné muzeum v Moravských Budějovicích.

Vydala ZO Českého svazu ochránců přírody Kněžice

Kněžice 109, 675 21 Okříšky, www.csopknezice.cz, info@csopknezice.cz, tel.: 564 034 582

Redakční rada: Kateřina Feikusová, Libor Nevrla, Václav Křivan, Jindřiška Křehnáčová

Foto: Václav Křivan, Jindřiška Křehnáčová, Kateřina Feikusová, Jiří Dohnal

Náklad 500 výtisků. Zdarma

Grafické zpracování a tisk: Trifol Jihlava

Tištěno na recyklovaném papíře Cocoon offset 140 g

Tvorba a tisk skládačky byly podpořeny v rámci programu ČSOB a Era pro podporu regionů.

Přírodní a kulturní dědictví

OBCE BOSKOVŠTEJN

Zvonice z roku 1842

Bývalý vodní mlýn patřící dodnes k zámku

O BOSKOVŠTEJNĚ

Boskovštejn je malebná vesnička asi sedmnáct kilometrů severozápadně od Znojma vzdálená přibližně 14 km od rakouských hranic a ležící na říčce Jevišovce. Vesnice leží v průměrné výšce 360 metrů nad mořem na celkové katastrální ploše 758 ha, přičemž lesy rostou asi na jedné polovině katastrálního výměru obce. Území této menší vesnice trvale obývá 140 obyvatel (k 31. 3. 2013), z 98 stavení jich 50 patří chalupářům. První písemnou zmínku o obci lze v historických pramenech nalézt v roce 1586. Jméno obce Boskovštejn, dříve též Boskův Týn nebo Boskúvtýn a nebo Boskowstejn bylo vysvětlováno jako hrad pana Bočka z Kunštátu, pána na Jevišovicích. Hlavním centrem Boskovštejna byla pravděpodobně vodní tvrz, později přestavěná na goticko-renesanční zámek. Dalším centrem v dolní části obce byl panský dvůr s hospodářskými a správními budovami. Na terase na levém břehu Jevišovky vyrostla řada zemědělských usedlostí a stavení myslivny. Horní část Boskovštejna se utvářela kolem pramenů a studánky ve stráni na pravém břehu Jevišovky. Ke staršímu jádru obce nad starobyloou zvonící se později přičlenily usedlosti podél komunikace. Urbanisticko-architektonická zástavba historického jádra obce byla vyhlášena kulturní památkou. Dalšími kulturními památkami Boskovštejna jsou goticko-renesanční zámek, kaple Panny Marie Bolestné a zvonice. K obci dále patří také Pustý mlýn, budova bývalé cihelny (dnes hájovna), kamenný historický most, památník Osvobození půdy a pomník americkému letci.

HISTORICKÉ MILNÍKY BOSKOVŠTEJNA

- 1586** – první zmínka o Boskovštejnu ve Vlastivědě markrabství moravského
- 1586-1659** – majiteli Boskovštejna i tvrze pánové z Náchoda
- 1660** – Ferdinand Leopold z Náchoda prodal Boskovštejn Zdeňkovi Bohuslavu Dubskému z Třebomyšlic, který koupil i Hostim a od té doby byla obě panství spojena
- 1680** – Zdeněk Bohuslav Dubský zapsal Boskovštejn Ludvíku Raduit de Souches
- 1721** – poslední pán de Souches zapsal Boskovštejn císařsko-královskému dvornímu radovi Josefu hraběti z Gatterburgu
- 1742** – postavena kaple Panny Marie Bolestné
- 1778** – panství Hostim s vesnicemi Blanné, Boskovštejn, Grešlové Mýto, Jiřice, Prokopov, Rozkoš, Zvěrkovice bylo prodáno a roku 1789 zapsáno Antonínu hraběti Meraviglia
- 1857** – tři dědičky rodu Meraviglia prodaly Hostim i s Boskovštejnem Karlovi knížeti z Liechtenštejna
- 1899** – byla dostavěna budova dvoutřídní školy, v níž se od roku 1900 pravidelně vyučovalo 113 žáků
- 1908** – po smrti Rudolfa z Liechtenštejna byl dvůr v Boskovštejně zapsán Ferdinandu hraběti Trautmannsdorfovi
- 1923-1926** – dvůr na Boskovštejně byl rozparcelován a na památku parcelace byl postaven památník Osvobození půdy
- 1952** – bylo založeno JZD se dvanácti členy, později bylo sloučeno s družstvem Jevišovice
- 1976** – pro nedostatek žáků byla zrušena škola
- 1989** – byl obnoven obecní úřad, neboť v osmdesátých letech 20. století patřil Boskovštejn ke střediskovému MNV v Jevišovicích

KAPLE PANNY MARIE BOLESTNÉ

Při bývalé hlavní cestě z Boskovštejna do Jiřic a Hostima, asi 1 km směrem k Prokopovu, stojí památná kaple. Při kapli je rybník, který se nazýval od pradávna Kabelka. Kaple byla postavena na pokyn majitele panství Boskovštejna a Hostima pána Konstantina Joachima Gatterburga v roce 1742. Ten onoho roku prchal hustými lesy od Mirovce na Boskovštejn před loupežnými pruskými vojáky a právě na hrázi rybníka

Kabelky, kde stála mohutná jedle s obrazem Panny Marie, obrátil se modlitbou k Matce Boží o pomoc. Sotva projel okolo jedle, položila se jedle napříč přes cestu a svým mohutným chvojím hraběte zakryla. Než loupežníci překážku objeli, byl hrabě pryč a zachráněn. Na věčnou památku tohoto svého zázračného zachránění založil jmenovaný hrabě z Gatterburgu nynější kapli ke cti Matky Boží. Děj pověsti je nakreslený na omítce klenby kaple, která je dnes, uprostřed polí, zdaleka viditelná.

GOTICKO-RENEŠANČNÍ ZÁMEK BOSKOVŠTEJN

Na mírném návrší vedle rybníka stojí v půdorysu pravidelného obdélníka velmi cenný goticko-renesanční zámek Boskovštejn. Objekt má jak pozoruhodnou dispozici a na fasádě zbytky sgrafitové výzdoby, tak neméně zajímavý interiér, který je po stranách řešen sály. Uvnitř najdeme šnekové schodiště dřevěné konstrukce vedoucí ze střední vstupní síně do obou pater; v pokojích štuková zrcadla na stropech. Unikátní sídlo z období dozrívání gotiky a úsvitu renesance bylo původně vodní tvrzí, jež v druhé polovině 16. století ztratila přestavbou na obilné silo svou tvář a dřívější poslání připomínala jen opevněná nároží s válcovými věžemi. Hrabaty z Náchoda byl objekt znovu přestavěn a od roku 1615 o něm mluvíme jako o zámku. S přelomem 17. a 18. století se ze zámku znovu stal pouhý hospodářský objekt; a nebyť roku 1972, mohl být sýpkou stále. V tomto roce za hlubokého socialismu, kdy byl zámek majetkem JZD, nastal v jeho dlouhé historii obrat k lepšímu. Nemovitost byla převedena na Jihomoravské muzeum Znojmo a došlo tím k zahájení architektonické záchraně s cílem vytvořit z objektu veřejně přístupnou kulturní památku. Dotažení plánu adaptace zámku pro potřeby muzea ale zmařila sametová revoluce, objekt získala do svého majetku obec a z ekonomických důvodů jej prodala. Nynější majitel na zámku žádné aktivity nevykonává a opravený objekt je tak po většinu času uzavřen.

POMNÍK AMERICKÉMU LETCI

Dne 28. srpna 1944 došlo v blízkosti Boskovštejna k tragické havárii bojového letounu North American P-51B-15 NA, přezdívaný „MUSTANG“. Pilot James Ralph Jones (narozen roku 1922) toho dne odstartoval ze své základny San Savero AF, aby splnil úkol jako doprovod a ochrana pro bombardéry bombardující říšské chemické závody v Moosbierbaum. Při vzdušném souboji

byl sestřelen pilotem německé armády se strojem FW-190. Pád letadla, které ve vzduchu vzplanulo a upadlo mu křídlo, pozorovalo několik obyvatel Boskovštejna, kteří v tuto dobu pracovali na poli za vsí. Po dopadu do tohoto místa explodoval zbytek paliva a pilot v troskách zahynul. Byl pohřben 30. srpna 1944 na hřbitově v Jevišovicích. Po válce v roce 1946 obec Boskovštejn vybudovala v místě pádu letounu pomník. Dne 18. září 1946 bylo tělo pilota exhumováno a po krátké pietní zastávce u tohoto pomníku převezeno do vlasti. V roce 2000 navštívil toto místo velitel válečné kanceláře a asistent vojenského atašé z ambasády USA v Praze pan Thomas J. Hofer. Dnes se o pomník nadále starají místní občané.

